

Звіт про громадське обговорення проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки її здобувачам»

1. Найменування органу виконавчої влади, який проводив обговорення

Міністерство освіти і науки України

2. Зміст питання або назва проєкту акта, що виносилися на обговорення

Проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки її здобувачам» (далі – проєкт акта) розроблено відповідно до операційних цілей щодо забезпечення цілеспрямованого бюджетного фінансування, що дає змогу здобути якісну вищу освіту на конкурсній основі (ціль 1.1), а також підготовки затребуваних фахівців для задоволення потреб економіки у кваліфікованих фахівцях (ціль 1.3), передбачених Стратегією розвитку вищої освіти на 2022-2032 роки, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286. Розробку проєкту акта розпочато за дорученням Прем'єр-міністра України Шмигала Д. А. за результатами наради від 11 липня 2023 року та пункту 3 протокольного рішення наради від 10 липня 2023 року, проведених під головуванням Прем'єр-міністра України Шмигала Д. А. щодо нових підходів та принципів формування державного замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів, в тому числі щодо зміни строків формування, а також на виконання пункту 5 Рішення Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій за результатами засідання від 07 вересня 2023 року (протокол № 133) щодо розробки механізму реформування системи бюджетного фінансування здобуття вищої освіти.

Метою законопроєкту є реформування системи фінансування здобуття вищої освіти на основі диверсифікації способів фінансового забезпечення навчання здобувачів, підвищення ефективності використання державних коштів в частині фінансування державного замовлення, адресності державної цільової підтримки, вдосконалення механізму формування та розподілу державного замовлення.

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

У 2022 році Кабінетом Міністрів України було затверджено Стратегію розвитку вищої освіти в Україні, що визначає основні пріоритетні напрями її розвитку до 2032 року. Серед ключових проблемних питань, на які спрямовано зусилля, є неадекватність рівня фінансування системи вищої освіти та неефективність проможності забезпечити

МОН № 3/34-вн-24 від 10.01.2024

Підписав: Шаров Олег Ігорович

Сертифікат: 58E2D9E7F900307B040000055BA1F00DDC4A300

Дійсний: з 30.05.2022 10:21:08 по 30.05.2024 10:21:08

якісний рівень підготовки фахівців, модернізацію закладів освіти. Ця проблема супроводжується ситуацією обмеженої дії принципу «гроші ходять за студентом» в контексті вільного вибору ним закладу освіти за формою власності, форми здобуття освіти та освітньої програми із відповідним державним фінансовим забезпеченням, а саме, неможливістю відповідно до діючого механізму для здобувачів вищої освіти обирати інструмент фінансування оплати за навчання внаслідок фактичної відсутності диверсифікованої пропозиції з боку держави. Єдиним повноцінно діючим механізмом сьогодні є механізм державного (регіонального) замовлення, який дозволяє особі здобути певний освітній рівень безоплатно (повністю за кошти державного або місцевого бюджету). Такі особи отримують також право на академічну стипендію, а в разі приналежності їх до певних пільгових категорій – державну цільову підтримку. На початок 2022-2023 н.р. на умовах державного замовлення навчалися 418,3 тис. здобувачів, що складало 39,7% контингенту, за кошти фізичних та юридичних осіб – 635,5 тис. осіб або 60,3%. Недостатньою та неефективною із позиції механізму реалізації залишається фінансування за рахунок надання здобувачам пільгових довгострокових кредитів – 34 тис. осіб, які відповідно до Порядку пільгового кредитування для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2018 р. № 673, надаються через заклади вищої освіти. За рахунок ваучерів здобувають наступний рівень освіти або ступінь магістра за іншою спеціальністю деякі категорії громадян (2 тис. осіб) відповідно до Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян на ринку праці, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2013 р. № 207.

В умовах воєнного та повоєнного відновлення України, що характеризується суттєвим зниженням платоспроможності населення – падіння реальних доходів населення за 2022 рік склало 15,8%, а зростання безробіття – 25,8%, спроможність громадян оплачувати здобуття освіти за рахунок власних коштів має прогнозовану тенденцію до зниження. Відповідно будуть втрачати свої доходи і заклади вищої освіти, які за рахунок цього джерела не тільки забезпечують освітній процес, але і формують потенціал для розвитку закладів, в тому числі для модернізації та відновлення їх матеріально-технічної бази.

Зазначене формує чіткій запит на перегляд моделі та механізмів фінансування системи вищої освіти із розширенням (диверсифікацією) інструментів державного фінансування для здобуття освіти шляхом виділення певних інструментів, що будуть базуватися на принципах співфінансування оплати навчання з боку держави та фізичних (юридичних) осіб.

На необхідність фінансової підтримки в частині реалізації механізму співфінансування також вказує низький обсяг як державних, так і приватних інвестицій у вищу освіту на одного здобувача у порівнянні із іншими країнами світу саме в абсолютному вимірі. В умовах повільного зростання ВВП та доходів громадян, збереження частки доходів Державного бюджету, що спрямовується на підготовку кадрів з вищої освітою, не дозволить суттєво

змінити ситуацію із інвестиціями в освіту на одного здобувача. В той же час цінова конкуренція між закладами вищої освіти за здобувачів, які навчаються за кошти фізичних осіб, (навіть із відновленням ціноутворення на основі індикативної собівартості) буде призводити до пропозиції «низької» ціни на освітні послуги з боку закладів вищої освіти, виходячи з обмеженого платоспроможного попиту.

Разом із тим розширення кола здобувачів, яким забезпечується доступ до різних інструментів державного фінансування для оплати навчання та, відповідно, розширення доступу до фінансування здобуття освіти, дозволить підвищити платоспроможний попит на ринку освітніх послуг, та, відповідно, потенціал підвищення ціни на платні освітні послуги з боку закладів вищої освіти. Це у свою чергу збільшить обсяги фінансування, залучені у сферу вищої освіти.

Розширення можливостей закладів вищої освіти залучати кошти в оплату за навчання від здобувачів, враховуючи грантову підтримку та кредитування, дозволить збільшити обсяги власних коштів, забезпечивши тим самим потенціал фінансування розвитку закладів.

Недосконалими є і чинні механізми формування та розподілу держзамовлення. Відповідно до рішення Комітету з питань освіти, науки та інновацій від 9-10 серпня 2023 року «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» формування обсягів державного замовлення у 2023 році не враховує пріоритетів уряду та Плану відновлення, не сприяє зменшенню дисбалансу між попитом на затребувані спеціальності та пропозицію, та навпаки характеризується розпорошенням державних коштів. Відповідно визначено необхідність пошуку нових принципів та порядку формування і розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку.

Проектом акта передбачено внесення змін до Закону України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» щодо особливостей та строків складання середньострокового прогнозу потреби ринку праці, формування державного замовлення. Зміна строків складання середньострокового прогнозу пропонується з метою визначення зведених проектних обсягів державного замовлення та подання їх Мінфіну для своєчасного включення їх до проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

Законопроектом також передбачено внесення змін до Закону України «Про вищу освіту», а саме змін до статті 1 в частині визначення регіонального замовлення, статті 4 щодо права на вищу освіту. Додана стаття 4¹ передбачає забезпечення права на здобуття вищої освіти, в тому числі шляхом безоплатного для них навчання для здобуття вищої освіти за державним або

регіональним замовленням, з повною або частковою оплатою навчання за рахунок державних грантів, пільгових довгострокових кредитів на навчання для здобуття вищої освіти, ваучерів. Статтею 4¹ передбачено також категорії осіб, які можуть повторно здобути вищу освіту з використанням коштів державного (місцевого) бюджету. Вносяться зміни також до статті 44 щодо прийому на навчання для здобуття вищої освіти, а саме конкурсного відбору вступників, розрахунку конкурсного бала, переліку осіб, які можуть брати участь у конкурсному відборі з урахуванням балів за вступні випробування в закладі вищої освіти замість балів зовнішнього незалежного оцінювання або вступних випробувань з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання.

До Закону України «Про вищу освіту» додано статтю 44¹ щодо особливостей або спеціальних умов прийому на навчання та оплати послуг з навчання для здобуття вищої освіти для окремих категорій громадян України. В окрему статтю 44² виділено умови надання державної цільової підтримки для здобуття вищої освіти з урахуванням зміни моделі фінансування здобуття вищої освіти. Надання державної цільової підтримки передбачає врахування фінансово-майнового стану її отримувача, зокрема для виплати соціальної стипендії. Відповідно, передбачено внесення змін щодо умов надання державної цільової підтримки та виплати соціальної стипендії до законів України.

Проектом акта передбачено внесення змін до статті 64 щодо працевлаштування осіб, які здобувають або здобули вищу освіту, а також додано статтю 64¹, якою передбачені умови забезпечення працевлаштування осіб, які здобувають вищу освіту, в тому числі щодо зобов'язань здобувача вищої освіти укласти договір про працевлаштування у випадку надходження відповідної пропозиції від роботодавця. Крім того, визначено функції територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, в частині реалізації механізму працевлаштування осіб, що здобувають вищу освіту за рахунок державного замовлення.

Відмова від запропонованої пропозиції передбачає як скорочення обсягів державних коштів, витрачених на навчання, так і відсутність витрат на можливу додаткову фінансову підтримку «законтрактowanego» здобувача освіти під час його навчання, що в свою чергу суттєво зменшить навантаження на Державний бюджет України.

Водночас, згідно зі статистикою, лише 20% випускників працевлаштовуються за спеціальностями, що відповідають здобутій освіті, що, в свою чергу, негативно впливає на розвиток ринку праці.

У свою чергу витрати державних видатків, запропоновані шляхом адресного розміщення державного замовлення й адресною підтримки здобувачів освіти, допоможуть покращити мотивацію для навчання й подальше

працевлаштування під конкретні робочі місця фахівців за відповідними спеціальностями.

Крім того, визначено функції територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, в частині реалізації механізму працевлаштування осіб, що здобувають вищу освіту за рахунок державного замовлення.

Внесення змін передбачається до статті 71, якою унормовується перехід з моделі фінансування закладів вищої освіти на фінансування здобуття вищої освіти, зокрема через визначення розширеного переліку способів такого фінансування за рахунок коштів загального фонду державного бюджету (оплата послуг з навчання здобувачів вищої освіти за державним замовленням, виплата академічних та соціальних стипендій здобувачам вищої освіти та докторантам, що навчаються за державним замовленням, надання державних грантів на оплату послуг з навчання для здобуття вищої освіти, надання пільгових довгострокових кредитів на навчання для здобуття вищої освіти, оплата послуг з навчання здобувачів вищої освіти за рахунок коштів Фонду Президента України з підтримки освіти, науки та спорту), коштів місцевих бюджетів. Відповідно додано статтю 72² щодо державних грантів на оплату послуг з навчання для здобуття вищої освіти, статтю 72³ щодо пільгових довгострокових кредитів на навчання для здобуття вищої освіти, якими регламентовано умови їх надання та особливості застосування.

В новій редакції викладено статтю 72 щодо формування та розміщення державного замовлення на навчання здобувачів вищої освіти та додано 72¹ щодо регіонального замовлення. Прикінцевими положеннями проекту акта визначено, що формування та розміщення державного замовлення на навчання здобувачів вищої освіти та підготовку докторантів здійснюється відповідно до вимог цього Закону з 1 травня 2024 року.

Громадське обговорення проводилося у формі електронних консультацій з 19.10.2023 по 02.11.2023. Проект акта було розміщено на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України (<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-vnesennya-zmin-do-deyakh-zakoniv-ukrayini-shodo-finansuvannya-zdobuttya-vishoyi-osviti-ta-nadannya-derzhavnoyi-cilovoyi-pidtrimki-zdobuvacham-osviti>).

Зауваження та пропозиції до проекту акта приймалися на електронну адресу: infozvo@mon.gov.ua.

3. Інформація про осіб, що взяли участь в обговоренні

В обговоренні взяли участь: Національна академія педагогічних наук України, ГО «Центр громадянської просвіти «Альменда», Кременчуцький національний

університет імені Михайла Остроградського доцентом кафедри медичної біології Харківського національного медичного університету Ю.Садовниченко, Н. Бойчук.

Презентація проєкту акта та публічні консультації відбулися також на нарадах керівництва Міністерства освіти і науки України з ректорами ЗВО, в тому числі у Полтавській, Вінницькій, Дніпропетровській, Львівській, Хмельницькій та інших областях.

4. Інформація про пропозиції, що надійшли до Міністерства освіти і науки України за результатами обговорення

Під час громадського обговорення надійшло 20 пропозицій до проєкту акта, з яких 11 враховано (в тому числі редакційно) та 9 не враховано.

5. Інформація про рішення, прийняті за результатами обговорення:
Проєкт акта доопрацьований за результатами громадського обговорення та надісланий до заінтересованих сторін і центральних органів виконавчої влади для погодження в установленому законодавством порядку.

Генеральний директор
директорату фахової передвищої,
вищої освіти

Олег ШАРОВ

Олександра Лактіонова
Oleksandra.laktionova@mon.gov.ua